

O'QITUVCHILAR KASBIY PEDAGOGIK FAOLIYATIDA TA'LIM VA INNOVATSIYALARNING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

Suyunova O'g'iloy Jura qizi

“Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalar”
universiteti Qarshi filiali talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada zamonaviy o'qituvchining yangi qiyofasi, uning innovatsion faoliyati, yangi pedagogik texnologiyalar va o'quv jarayonida innovatsion faoliyatdan foydalanish yo'llari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: innovatsiya, tadqiqot, ijodkorlik, qiziquvchanlik, ijodiy qiziqish, tanqidiy yondashuv.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается новый образ современного учителя, его инновационная деятельность, новые педагогические технологии и способы использования инновационной деятельности в образовательном процессе.

Ключевые слова: инновации, исследования, творчество, любознательность, творческий интерес, критический подход.

ABSTRACT

This article discusses the new image of a modern teacher, his innovative activities, new pedagogical technologies and ways of using innovative activities in the educational process.

Keywords: innovation, research, creativity, curiosity, creative interest, critical approach.

O'qituvchilar kasbiy pedagogik faoliyatida ta'lim va innovatsiyalarning muammolari va yechimlari o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish, talim jarayonlarini zamonaviy texnologiyalar va pedagogik usullar orqali yanada effektiv qilish bilan bog'liq bo'ladi.. Zamonaviy o'qituvchi o'zini yangi pedagogik texnologiyalar, nazariyalar va tushunchalar muallifi, ularni ishlab chiquvchi, tadqiqotchi, foydalanuvchi va targ'ibotchi sifatida ko'rsatishi kerak. Ta'limning bugungi rivojlanishi sharoitida o'qituvchilarning innovatsion faoliyatiga bo'lgan ehtiyoj quyidagicha namoyon bo'ladi:

1. Ta'lim tizimini ijtimoiy-iqtisodiy yangilash o'quv jarayoni metodologiyasi va texnologiyalarini tubdan yangilashni talab qiladi. Bunday sharoitda o'qituvchining innovatsion faoliyati pedagogik innovatsiyalarni yaratish, ularni ishlab chiqish va o'qitish faoliyatida qo'llashni o'z ichiga oladi;

2. Ta'lim mazmuniga insonparvarlikni singdirish yangi tashkiliy shakllarni, o'quv texnologiyalarini doimiy ravishda izlashni talab qiladi;

3. Pedagogik innovatsiyalarni o'zlashtirish va o'qituvchining ularni qo'llashga bo'lgan munosabatini o'zgartirish. Pedagogik faoliyatda o'qituvchining faolligini, uning ijodiy salohiyatini faollashtirishni ko'rsatish juda muhimdir. Va bu, o'z navbatida, o'qituvchi shaxsining ijodkorligini shakllantirishga imkon beradi. Innovatsion faoliyatni quyidagi asosiy xususiyatlarga bo'lish mumkin:

- * Kasbiy faoliyatni ongli ravishda tahlil qilish;
- * Normalarga tanqidiy yondashuv;
- * Pedagogik innovatsiyalarga tayyorgarlik;
- * Ijodkorlikka ijodiy munosabatda bo'lish;
- * O'z potensialini ro'yobga chiqarish, turmush tarzi va intilishlarni kasbiy faoliyatga qo'shish.

Hozirgi zamon ta'limi insonlarda jamiyat va shaxsiy manfaatlar orasidagi muvozanatni vujudga keltiruvchi ta'sir mexanizmlarini ishlab chiqishga, shaxslarning o'zlarini anglashi va takomillashtirib borishi, hamda hayotda o'z o'rnini topib, jamiyatda samarali mehnat qilish yo'llarini o'rgatishga yo'naltirilmoqda. Barcha ta'lim muassasalari o'z faoliyatiga yangi zamonaviy shakl, metod va texnologiyalarni joriy qilishni boshladi, biroq bunday o'zgarishlar tezda rivojlanishga bo'lgan talab va pedagoglarning bu talabni qondira olmasliklari natijasida qiyinchiliklarni yuzaga keltirmoqda. Ta'lim muassasalarini rivojlantirish uchun "yangi", "yangilik", "innovatsiya", "innovatsion jarayon" kabi birinchi ko'rishda sodda, lekin aslida murakkab bo'lgan tushunchalar o'zlashtirildi. Innovatsion, ya'ni yangilanish g'oyalari jamiyat taraqqiyotining o'ziga xos ijtimoiy zaruriyati bo'lib, fan va ishlab chiqarishda mutlaqo qo'llanilmagan yondoshuvlar, kontsepsiyalar, texnologiyalar, majmuasi tizimidir. Hozirgi zamon pedagogikasida yangilanish jarayonlariga bir tomonlama yondashuvlarni uchratish kuzatiladi. Jumladan, pedagogik yangilanish g'oyalarini ta'limning tashkiliy shakllariga yoshi, usul, uslublariga aloqador holat deb qarash an'anasi hukm surmoqda. Bizga ma'lumki, innovatsion pedagogika – ta'lim-tarbiya jarayoniga yangilik kiritishdir. Innovatsion jarayonning bosqichlari: yangi g'oya yoki kontsepsiyani asoslash, yangilik yaratish, yaratilgan yangilikni amalda qo'llash, yangilikni keng tatbiq etish, muayyan sohada yangilikning xukmronligini ta'minlash, yangi muqobilik asosida almashtirish orqali yangilikni qo'llash. Pedagogik innovatsiyalar: a) pedagogikadagi yangilikni ajratish: b) yangilikni idrok qilish,

o'zlashtirish va baholash: v) yangilikdan foydalanish va uni joriy etish bosqichlarida amalga oshiriladi. Pedagogik innovatsiyalar ma'lum miqdordagi vazifalarni hal etish uchun xizmat qilishga yo'naltirilgan bo'ladi. Agar o'quvchida mustahkam bilim bilan birga, uni amaliy faoliyatda qo'llashning ko'nikma va malakalari tarkib topsa, tajribada sinab ko'rilganda samaradorlikka erishsa, mavjud holatlar ijobiy tomonga o'zgartirilsa, yangi g'oyalar ustida ish olib borilsa, har qanday muammoning yechimini atroflicha tasavvur qila olsa, global masshtabda fikr yuritilsa innovatsiya kafolatlangan natijani bergan bo'ladi. Hozirgi kunda xalq ta'limi tizimiga yangi pedagogik texnologiya va innovatsiyalar tez suratlarda kirib kelmoqda. Maktab o'qituvchilari bu innovatsiyalarni aksariyat hollarda o'z faoliyatida yetarli darajada qo'llay olishmayapti, chunki yosh o'qituvchilarning asosiy qismi ta'limdagi innovatsion jarayonlarga tayyor emas. Innovatsion faoliyat - haqiqiy innovatsiyalarning paydo bo'lishini ta'minlaydi, bu o'zaro bog'liq bo'lgan ish turlarining yaxlit tizimi bo'lib, ularning umumiyligi, xususan: - biror narsaning qanday bo'lishi («kashfiyot») va qanday qilib biror narsa qilish mumkinligi («ixtiro») haqida yangi bilim olishga qaratilgan tadqiqot faoliyati; - ma'lum sharoitlarda ilmiy bilimlar asosida nima bo'lishi mumkin yoki bo'lishi kerak bo'lgan narsani olish uchun qanday harakat qilish kerakligi haqida maxsus, instrumental va texnologik bilimlarni rivojlantirishga qaratilgan loyiha faoliyati («innovatsion loyiha»); - ma'lum bir amaliyot sub'ektlarining kasbiy rivojlanishiga, innovatsion loyihani amalga («amalga oshirish») amalga oshirish uchun nima va qanday qilish kerakligi haqida har bir shaxsiy bilimni (tajribani) shakllantirishga qaratilgan ta'lim faoliyati. Boshqacha qilib aytganda, haqiqiy innovatsion faoliyat kashfiyotni ixtiroga, ixtironi loyihaga, loyihani real faoliyat texnologiyasiga aylantirishga qaratilgan bo'lib, uning natijalari aslida innovatsiya rolini o'ynaydi. O'qituvchining innovatsion faoliyati ta'lim-tarbiya jarayonining zaruriy qismidir.

Demak, pedagogik jarayonning bir darajasi doirasida innovatsiyalarning quyidagi turlari ajratiladi: texnologik, uslubiy, tashkiliy, iqtisodiy, ijtimoiy, huquqiy. O'qituvchining kasbiy o'zini-o'zi takomillashtirish jarayonida uning innovatsion faoliyati alohida rol o'ynaydi. Shu munosabat bilan o'qituvchining unga tayyorgarligini shakllantirish uning kasbiy rivojlanishining eng muhim shartidir. Agar an'anaviy tizimda ishlaydigan o'qituvchining pedagogik texnikani egallashi etarli bo'lsa, ya'ni. ta'lim faoliyatini professional darajada amalga oshirishga va ozmi-ko'pmi muvaffaqiyatli o'rganishga erishishga imkon beradigan o'qituvchilik mahorati tizimi, keyin innovatsion rejimga o'tish uchun o'qituvchining innovatsiyalarga tayyorligi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Pedagogik innovatsiyalarning amaliyotga tadbiri o'ziga xos jarayon, ya'ni, pedagogik yangiliklar innovatsion jarayonda ongli, maqsadga muvofiq, ilmiy asoslangan faoliyat mahsuli sifatida amaliyotga joriy etiladi.

Bugungi kunda pedagoglarning innovatsion faoliyat ko'nikma, malakalariga ega bo'lishlari muhim ahamiyatga ega.

Mashhur olim V. A. Slasteninning tadqiqotlarida o'qituvchining innovatsion qobiliyatining asosiy fazilatlari qayd etilgan. Bularga quyidagi xususiyatlar kiradi: - SHaxsning ijodiy va motivatsion yo'nalishi. Bular qiziquvchanlik, ijodiy qiziqish; ijodiy yutuqlarga intilish; etakchilikka intilish; o'zini takomillashtirishga intilish; - Ijodkorlik. Bu fantaziya, gipoteza; stereotiplardan xalos bo'lish, xavf, tanqidiy fikrlash, baholash qobiliyati, o'zini-uzi kuzatish (introspeksiya), aks ettirish; - Kasbiy faoliyatni baholash. Bular ijodiy faoliyat metodologiyasini o'zlashtirish, pedagogik tadqiqot usullarini o'zlashtirish, muallifning konseptual faoliyati texnologiyasini yaratish, nizolarni ijodiy engish qobiliyati, ijodiy faoliyatda hamkorlik, o'zaro yordam va boshqalar; Maqolani yozish davomida nazariy-deduktiv xulosa chiqarish, analiz va sintez, tarixiylik va mantiqiylik, germenevlik tahlil, vorislik, umuminsoniy va milliylining o'zaro birligi, qiyosiy tahlil tamoyillari qo'llanildi.

O'qituvchining innovatsion faoliyatini tahlil qilish innovatsiyalar samaradorligini belgilovchi muayyan mezonlardan foydalanishni talab qiladi. Bunday mezonlarga yangilik, maqbullik, yuqori samaradorlik va ommaviy tajribalarda innovatsiyalarni ijodiy qo'llash imkoniyati kiradi. Innovatsiya pedagogik innovatsiya normasi sifatida uning darajasining mohiyatini aks ettiradi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, zamonaviy o'qituvchi kelajak bunyodkori, yangi pedagogik va axborot texnologiyalarning tadqiqotchisi, foydalanuvchisi va targ'ibotchisidir. Uning o'qituvchilik faoliyatidagi kasbiy kompetentligi shiddat bilan rivojlanayotgan davr talablariga mos kelsagina, yuksak bilimli raqobatbardosh mutaxassislar yaratilishiga zamin yaratiladi. Hozirgi kunda ta'lim muassaslarida faoliyat ko'rsatayotgan pedagog kadrlarni innovatsion faoliyatini rivojlantirish, yuqorida sanalgan malaka va ko'nikmalarni hosil qilish maqsadida maxsus dasturlar va texnologiyalar ishlab chiqish lozim. Olimlarning fikricha, har qanday pedagogik innovatsiyani o'zlashtirishning uchta sharti mavjud - shaxsiy tayyorgarlik, tushunish va fikrlash kabilar. O'z faoliyatini tushunish va tahlil qilish, o'zgartirish qobiliyati bevosita pedagogik tafakkur bilan bog'liq. O'qituvchining innovatsion xulq-atvorining muvaffaqiyati ko'p jihatdan ma'lum darajadagi madaniyatning rivojlanishiga, ijtimoiy-pedagogik muhit bilan faol munosabatda bo'lish qobiliyatiga bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. O'zbekiston Respublikasi «Ta'lim to'g'risida» gi qonuni. T.2020 yil
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29-apreldagi PF-5712 farmoni bilan O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi PF-6108-son «O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida» farmoni.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ - 4884-son «Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» qarori.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 25-yanvardagi PQ-4963-son «Xalq ta'limi sohasidagi ilmiy-tadqiqot hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish choratadbirlari to'g'risida» qarori.
6. Дружинин, В. И. Координация инновационной деятельности в областном образовательном пространстве / В. И. Дружинин // Методист. - 2003. - № 6. - С. 9-14.
7. X.A. Abdullaev, F.Yu. Xamalova. Yosh o'qituvchilar kasbiy bilim va mahoratlarini oshirishning ijtimoiy-pedagogik muammolari. F. 2008
8. Pedagogik ustaxona" yosh o'qituvchilarga metodik yordam. "Ma'rifat" 2007 yil 11 iyul.
9. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent 2008.